

تۈرك يۈردى

ناشرى : تۈرك يۈردى .

مىدارى : آق چورە اوغل يۈسف .

۶ اپرول ۱۳۲۸

۱ جلد

① ۲۲ ھائى

ایران تورك شعرا سنك ، بوتون بو طالعه سزلكلرینه رغماً فارس شعرا سیله رقابته
کیریشدیكلرینی تبریزی بر شاعرک اشبو فردندن آکلایورز :

« سابقاً ذوق ویرردی شعرا به شیراز
ایندی [شمس] شیرازی کچوب آب و هوای تبریز ! »

رسول زاده محمد امین

تعلیم و تربیه

تورك ابتدائی مکتب کتابلری

ملیتدن اک زیاده مهجور بر حالده تربیه کورمن چوجوقلرک تورك اطفالی
اولدوغنی تصدیق ایتمک لازمکلیر . بر تورك چوجوغنی نه خانه سنده ، نه
مکتب سنده تورکلکی قانه قانه بیله ریک ، اوکر نه ریک بویومز . بوکا مقابل بر
روم چوجوغنی ، تا ده موستن و اونییداس دوره لرنده کی ماضی سنی ، القبا ایله
اوکر نمکه باشلار ؛ بر ارمنی چوجوغنک ایلك دفعه ایشتدیکی سوز (بویوک
دیقران) حکایه سی اولور . فقط تورك بویله دکلدر : او ، اجدادی نه
کتابندن اوقور ، نه خواجه سندن دیکلر . ملیتی حقنده ایدیندیکی معلومات
پاپاغان کی ازرلدیکی « عثمانلیلرک اجدادی قانی خان قبیله سی رئیس سلیمان
شاه بن قیا آلپ در . » جمله سندن عبارت قالیر .

یازم عصر دنبری بزده ده چوجوقلرک تحصیل آز جوق بر اصول آلتیه
آلیندی . فقط بو مدت طرفنده هیچ بر اثر تکمیل کوسترمین ، بر هدف
معیندن ، بر ضایه دن ، ده ها دوعروس بر نیده آلدن کیتدکجه اوزاقلاشان
مکتب کتابلری ، بالخاصه ابتدائی مکتب کتابلری اولدی .

اسکی دورده کی مکتب کتابلرینک ایشه یارامدیغندن بحث ایتمک ایستهم ؛
چونکه او دورده هر شی فنا ایدی . فقط شو بشنچی یاشنی دولدوران یکی

دورک مکتب کتابلری ده ، اُسکیلرینک مسلکنی ، اُسکیلرینک ئیده آلنزلغنی تعقیب ایتدی ... او فنا و مقصدسز یولدن آریلامدی .

بر تورک ابتدائی مکتب کتسابی ناصل اولمالیدر ، و یاخود ناصل اولمالیدی ؟

یونی بر محرره - بزده مکتب کتابی یازمق ده هرشی یازان محررلرک، اداره وانضباط مأمورلرینک عهدۀ لیاقتہ قالمشدر . بر ابتدائی مکتب معلمک ، ایچنمه بولوندوغی حیساتدن آلهرق مکتب کتابی یازدینی پک نادر در . بزده شورای رولت اعضالرینک القبالری، والیارک قرائت کتابلری واردرا بونک ده سپی، طابعلرک جدی مکتب کتابلریندن زیاده مؤلفلرک شهرت ونفوذ شخصیسندن استفاده ایتک ایسته ملریدر - صورارسه کز، هاشهت ، آرمان قولهن کچی مشهور فرانسه طابعلری طرفندن نشر ایدیلش فرانسه مکاتب ابتدائیه کتابلرینی کویستره رهک « ایسته بو طرزده اولمالیدر ! » جواخی آلیرسکیز . طابعلر ایسه او (هاشهت) القباسنک سقط ، صوغوق و بوزوق بر طاسلاغنی یایه بیلمکله افتخار ایده رلر . بن یوقاریده صوردیغم سؤالک جواخی، هاشهت کتابلرینی مثال کویستره رک، ویرمیه جکم . چونکه فرانسلر ، بزم سویه مدنییه مزدن او درجه یوکسک یولونیورلرک اونلرک اصوللرندن ، یداغوزیلرندن استفاده ایده بیلمک ایچون اوسوییه هیچ اولمازسه بر آرز یاقلاشمق لازمدر . حالبوکه استانبولک ایچنمه بیله قرون وسطی قیافتلی چاریقلی، وطنداشلره مالک برملت ، اوقدر یوکسکلره دکل ، کندیسینه یاقین خدای مدنییه بولونان ملتله باقالیدر . اونک ایچون کویستره جکم مثالی روسلردن آلیوروم :

ایسته قارشیمده روسلرک تربیه اطفال متخصصلرندن اوشینسکی (Ouchinsky) نک (رودنویه صلووو - اوزسوزیمز) نام القباسی طورویور . ۱۹۰۶ سنه سی پترسبورغده ۱۳۳ نجی دفعه باصیلمش . بوکون ، ظن ایده رم، ۱۵۰ نجی دفعه طبع ایدیلشده بو القبا ۳۰ - ۵۰ سنه اول ترتیب اولوندوغی حالده قوجه روسیه ده بر متلی ده وجوده کتیر یله مەمش و قیمت و اعمیتی الآن بوتون قوتیله محافظه ایتمکده بولونمشدر .

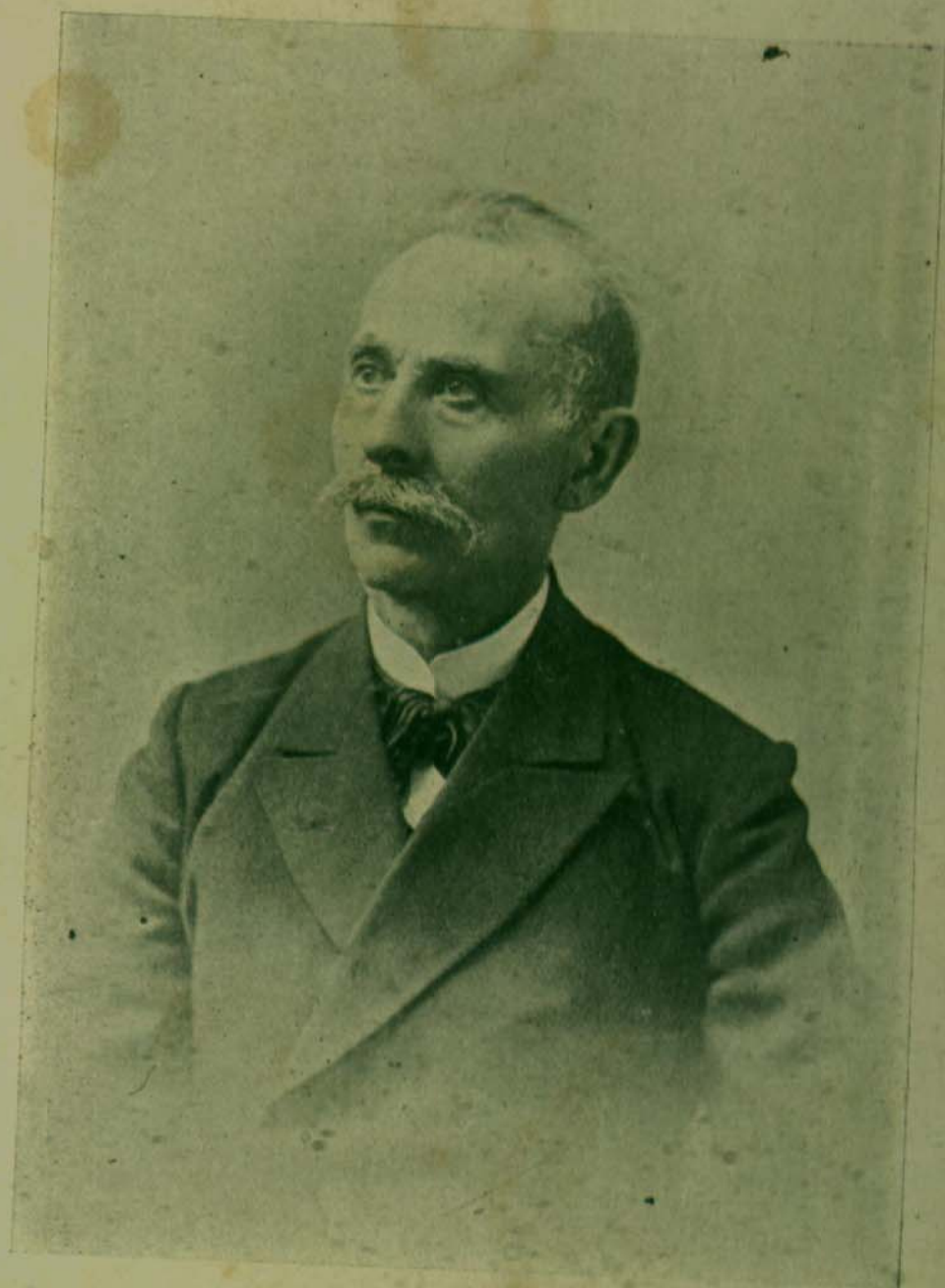
کوچوک بر ابتدائی مکتب معلمی اولان بو بویوک ذات ، ایکی جهندن موفقیت قازانندی . اولاً ، آوروپاده (فوغل) و (بهمه) طرفلرندن اصلاح و اکمال ایدیلن اصول صوتیهی روس الفباسنه تطبیق ایتشدرد . بوسایده روس چوچوکلرینی آلتی آی الفبا او قودقدن سوکرا برشی او کره نه مک بلیه سندن قورتاروب ، روس الفباسنک بر آیده کمال سهولتله او کره نیلمسنی تأمین ایتدی . ثانیاً ، کتابنک مندرجاتی ، هاشت الفبای ترجمه لریله ، باشقه ملتک غیر مانوس روح لریله دکل ، اوز ماتنک روحندن طاشان ادبیاتله ، هب ملی شعرلر ، ملی ضرب مثلر ، ملی بیلمجه و افسانه (Fable) لرله دولدوردی . کتابک ایچنده (اوشینسکی) نک فکرندن چیقمش ، ایدورولش بر کله بیله یوقدر . او ، یالکنز طویللامش و بو طویلادقلرینی اصوله موافق بر صورتده دیزمش .

برروس چوچوخی بوالفبادن خوشلانیدنی قدر هیچ بر شیئی سومز . چونکه بو کتاب آناسی قدر صمیمی ، نینه سی قدر آشنا برلسانه او کره تیور . بوکون دارالفنون بتیرمش برروس ، مذکور الفباده کی ملی پارچه لری تمامیه از بریلیر .

حیات تحصیلده بکا بو درجه تأثیر ایدن ، بنمله دوست اولان بر مکتب کتابی خاطر لایه میوروم . بنم مکتب کتابلرم بکا آنهم کی شفقت کوسترمیدی ، نینه قدر آکلاته مادی . بلکه قورو ، صوغوق و جتین جمله لرله ، منطقسز حکایه و یانصیحتلره دعاغمی چوق خیرالادی . مکتبدن یورغون ، آرغین آوه دوندیکم زمان بو کتابلریمی بر طرفه فیلاتیر آتار ، ایرتی صباحه قدر بردها یوزلرینه باقازدم . ظن ایدرم ، بنم کی هر نورک چوچوخی مکتب کتابلرندن ذوق آلمادن ، صرف مجبوری اولدوخی ایچون مکتبنه طاشیمش طور مشدر .

بزده بو بش سنه لک حریتلی حیاتده یکی یکی مکتب کتابلری ، الفبا نشر ایدلدی . بونلرک اولاً قیافت خارجیه لری قطعاً فائده سز بر تقلیدک قربانی در : کوچوک ! بزم کی دورتیسوز بو قدر شکله حرف او کریمکه

توركلرك فائده سنه چالیشانلردن :

توركلرك بوبوك معلم و محروملارنده
بک غاسیر بنسکی

« تورک بوردی » نك هديرسی
يکرمی ايکنجی صابی به علاوه

مجبور بر ملثک الفبای و سائر ابتدائی مکتب کتابلری ، بویوک بر قطعه ده اولمالیدر .

بو کتابلرک - بر دانه سی مستثنا اولق اوزره - اصول نقطه نظرندن قیمتلری صفر منزله سنددر . مثال اوله رق بر قاجی ذ کر ایدیم : ریاضیوندن برینک قرائت کتابلری ، ملکیه مفتشیلرندن بر مأمور بکک رشديه برنجی سنه لر مخصوص قرائتی . بو اثرلری انسان آینه آلدینی وقت ، مسلك نامنه ارتکاب ایدیلن خطالره قارشى حیرت ایدیور . عمرنده ایکی کوچوک چوجوغه درس کوسترمه مش ، اصول تدریس نه دیمک اولدیغی خاطرینه بیله کتیرمه مش اولان بو ذاتلر ، (هاشت) ک بر الفباسنی ، بر قرائت کتابی قارشیلرینه قویمیشلر ، ترجمه ایشلر ، سوزده ابتدائی و یارشدی بر مکتب کتابی تألیف آیه مشلر . المده اقتدار اولسهیدی ، یخبرانه و صرف فورما باشنه ویریلن بر قاج پاره عشقنه یازیلش بو کبی اثرلری ، شهر امانتک چوروک و خام میوه لری دکزه دو کدیردیکی کبی ، یاقدیردم و بوسایه ده ملتیمی ده براز تردی (Degenerat) ion دن قورقارمش اولوردم .

یوقاریده مستثنا دیدیکم بر عدد اثر ایسه (کتابخانه اسلام و عسکری) طرفندن نشر ایدیلن احمد جواد بکک (تورکجه اوکره نیورم) نامنده کی الفبا کتابیدر . اولکیلر ، تنقید اولغمه بیله دکملر ، بوصوکره کی ایسه تنقیده لایقدر .

جواد بک الفباسنک قیافت عمومیه سی یک بریشان بر حالده . احتمال مظهر رغبت اولدوغی ایچون اکمال نواقصنه ، نفاست طبعنه ، بالخاصه حرفلرک کاغذ اوزرینه ایی دوشمش اولسنه هیچ اهمیت ویریله مش . چوق یرلرنده نقطه لر ، اورتی (ب) لر ، (ع) لر چیقما مش . چوجوقلریمه درس ویرمزدن اول بش اون دقیقه بو حرفلری دولدیرمق مجبوریتنه قالیوردم . ثانیاً ، رسملر یک فنا وباشدن صاوما بر صورتده یاپدیریلش . هله قابنده کی اختیارچه لری چوجوق رسملری شا کر دلرک بیله هدف مؤاخذه سی اولویور . بر کوپک رسمی یاننده کوپک قدر بر او ، قاصه بویوکلکننده بر قورباغارسمی ، چوجوقلره بدایع پرورانه (esthétique) بر تربیه ویرمک .

شوبله طورسون ، قوه تخمینیه لرینی آلت اوست ایده جک درجه ده تهلکلی بر
مضرت کسب اییدیور .

کله لم اصول و ملیت نقطه نظرندن خطالرینه :

الفبایک اصولی بر آاز اصول صوتیه (Méthode phonétique) یی
آندیریور ، بونکله برابر (ف) ایله (م) ، (ث) ایله (ض) سسلرینی بر آواده
اوکره تمک و (ک) حرفی ، حتی حروف عربیه دن صوکرایه براقق ، اصول
صوتیه نقطه نظرندن خطالریدر . احمد جواد بک ، بو اثرینی ترتیب ایدرکن
باشقه ممالکتلرده ساکن تورکلرک الفبایرینی تدقیق ایتسه ییدی کندیسینی بو
خطالردن ممکن مرتبه قورناریردی . چونکه ترک اصولی ، اوبله کورونیورکه ،
تورک الفبالرندن زیاده باشقه لسان الفبایری اورنه ک طوتوله رق میدانه جیقاریلش .
صوکرالفبایک قابنه (واضع اصول) دییه غریب بر ترکیب قویقمق ده ، آرتق
یکی تورکلردن اوزاقلازشماسی لازمکان برحالت روحیه یی اعلان ایتک دیمکدر .
چونکه اصول صوتیه نک اساسی (پستالوجی) طرفندن قورولش و صوک الی
سنه دنبری آوروپانک هر طرفنده تعمیم ایتمشدر . روسیه مسلمانلری تا ۱۸۸۳
سنه سنده اسماعیل بک غاسپرینسکی نک همیله بو اصولدن خبردار اولمشلردر .
بوکون روسیه ده بش ، اون بیک مکتب بو اصولی قبول ایتمشدر . بولغارستانده کی
تورکلرده ، بو اصولی بولغارلردن اقتباس ایتمشلردر ، بولغارستان تورکلرینک
(آنا دیلی) نامنده کی الفبا کتابلری تمامیله اصول صوتیه اوزره ترتیب
اولونمشدر . بو قدر معلوم و مشهور بر اصولی استانبوله تطبیق ایده نلر واضع
اصول صاییلمازلر ...

جواد بک الفباسنک تورک مابنی نقطه نظرندن قیمتی یوفدر . اساساً
کتاب یازیلیرکن بومسئله اصلاً دوشونولمه مش . الفباده ملت روحندن برطامله
بولق غیر قابلدر . هانکی صحیفه نی آجارسه کز آجیکز ، قاز وار ، ده و بوق ،
ده ده یازی یی یازدیردی ، ییز بویوک برأوده اوطورریورز ، کچی جوجوقلره هیچ
براستفاده فکریه تأمین ایده مین جمله لره تصادف ایده رسکیز . کتابک صوکنده
برقاج صحیفه لک برقرانت قسمی وار ، بوراده کی موضوعلرده بک اعمیتسر .

احتمال مؤلف و طابعلىر ، الفبىالرك يالكىز توركلارە دكل ، بلكە بوتون عثمانلىلرە عائد اولدوغى مقام اعتراضده درميان ايدە جكلردر . اورته وعالى درجهده مكاتبه عائد كتابلر حقتنده بوبله بر اعتراض ديكلنه بيلير . فقط ابتدائى مكتب كتابلرى ايچون بو اعتراض اصلا مسموع دكلدر . چونكه بر ابتدائى مكتب كتابى ، بالخاصه الفبالر ، بر تورك چوجوغلرى ايچون يازيلش ايسه لر ، غير تورك يمنى توركله ينى اى بيلمه ين چوجوغلر ايچون قطعياً ايشه يارامازلر . اونك ايچون آلمان مى الفبالرى ، آلمان لهلرى مكتبلىرنده (اوشينسكى) الفباسى غير روس ملتلك چوجوغلرينه تدريس ايدىلزلر . اونلر ايچون ، لسان و محيطلرى ، ومليتلىرى نظر دفته آلهرق باشقه باشقه طرزلىده ابتدائى مكتب كتابلرى ، الفبالر ترتيب اولونور .

باشنچى سال مشروطيتده بيله تورك چوجوغلرينك مىلى كتابليردن محروم قالدىلرندن آكلايوروزكه مؤلفلىر و طابعلىر ، توركلكى تظمين ايدە جك اثرلر حاضر لاق ذوقنى ، احتياجنى هنوز طويما مشلردر ، اونك ايچون توركلك ايچون چالیشان جمعيتلر ، ذاتلر غايت مهم بروظيفه ترتب ايدىيور : نيده آللرينك اساسلى بر صورتده نشوونماستى ، تعمم و تقرر ينى آرزو ايدە زلرسه ، آل آله و يروب بر تورك الفباسى ، تورك قرائت كتابلارى وجوده كتيرلمسنة ، تورك چوجوغلر ادبياتى تأسسنة خدمت ايتسونلر . مكتبلىر ، (نيده آل) يوردلرى اولدوغنه كوره بونى مكتبلىرده نشر ايدە جك ، تلقين ايليه جك واسطه لرده بر طرفدن معلملر ، ديكر طرفدن ده مكتب كتابلرى در . مىلى الفباسى بيله اولمايان بر برملىك ، شو مليت عصرنده كى وضعيتى بر پارچه بحران انكيز (Critique) اولور . بولغارلىرى ، صربلىرى ، غره كلرى قورتاران و ياشاتان عامللردن اك برنجيسى مىلى الفبالرى ، مىلى كتابلرى اولدوغى بنجه محققدر .

۲۴ حزيران ۳۲۸ قلاص (رومانيا) .

توفيق نورالدين